

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

Φεβρουάριος 1995 • τεύχος 128 • δρχ. 500

Ο ΧΑΪΝΤΕΓΓΕΡ ΩΣ ΘΕΜΕΛΙΑΚΟΣ ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑΣ

του Νικόλα Σεβαστάκη

Από τα γραπτά του Μάρτιν Χάιντεγγερ, στά όποια γίνεται λόγος περί νεωτερικότητας (Neuzeit), απουσιάζει μία έκτενης και αυτόνομη αναφορά στο έρώτημα του πολιτικού. Αντίθετα, ίχνη μιās πολιτικής σκέψης βρίσκονται διεσπαρμένα στις έρωτηματοθεσίες σχετικά με τή μοντέρνα τεχνική, τόν μηδενισμό, τή μεταφυσική γένεση τής διαλεκτικής ύποκειμένου και άντικειμένου, διαλεκτική πού κατά τόν Χάιντεγγερ ιδρύει τήν ουσία τών μοντέρνων καιρών τής δυτικής και από ένα σημείο και μετά πλανητικής ανθρωπότητας. Αν ή πολιτική ύπάρχει στό νοϋ του Χάιντεγγερ, δέν είναι παρά ως έξάρτημα τής τεχνικής ή ως ύποπρόϊόν του μεταφυσικού ύποκειμενισμού πού θέλει τόν άνθρωπο «ύποκείμενο» και τόν κόσμο «άντικείμενο» τής δράσης του, ποτέ, όμως, δέν καθίσταται «άξια έρώτησης» ως μία ουσιαστική διάσταση τής ιστορικής ύπαρξης.

Είναι γνωστό επίσης ότι ό Χάιντεγγερ δέν ενδιαφέρθηκε φιλοσοφικά για τή γεγονοτική ζωντανή ιστορική ύπαρξη τών ανθρώπων αλλά για τήν οντολογική σκιά αυτής τής ύπαρξης: τό Dasein ή αργότερα τό Είμαι «αυτό τουτο» πέρα από τόν άνθρωπο.¹ Για τόν Γερμανό διανοητή τό πολιτικό φαινόμενο δέν συγκαταλέγεται ανάμεσα στά «ουσιώδη φαινόμενα» τής νεωτερικότητας ούτε έχει ιδιόζουσα συμμετοχή στόν «ουσιώδη σχηματισμό» (Wesengestalt) τής μοντέρνας εποχής.

Οί έκφράσεις αυτές («ουσιώδη φαινόμενα», «σχηματισμός ουσίας») άνοίγουν ένα ενδιαφέρον κείμενο του Χάιντεγγερ με τόν τίτλο *Η Έποχή τής Κοσμοεικόνας, Die Zeit des Weltbildes*. Τό βρίσκουμε δημοσιευμένο στόν τόμο *Holzwege* του 1949 αλλά, στό μεγαλύτερο μέρος του, πρόκειται για τό κείμενο μιās διάλεξης πού χρονολογείται από τό 1938 και έφερε τόν πλήρη τίτλο *Η θεμελίωση τής μοντέρνας κοσμοεικόνας από τή μεταφυσική*.

Θά σταθούμε σε όρισμένα άξιοπρόσεκτα σημεία του κειμένου αυτού για δύο συναφείς σημαντικούς λόγους: Πρώτα γιατί στην *Έποχή τής Κοσμοεικόνας* συναντούμε συμπικνωμένες τίς κυριότερες έμμονές του φιλοσόφου έναντι τής νεωτερικότητας. Κι έπειτα, γιατί τό έν λόγω κείμενο φωτίζει έπαρκώς τή σκοτεινή και τραυματική σχέση ανάμεσα στη χάιντεγγεριανή σκέψη και στην πολιτική νεωτερικότητα.

Έπιθυμούμε να γίνει σαφές ότι ή εμφανής — και ένιστε σκανδαλώδης — άποσιώπηση του πολιτικού στόν Χάιντεγγερ δέν μπορεί να έρμηνευτεί από τό ίδιο τό τυπικά χάιντεγγεριανό σχήμα μιās διάκρισης ανάμεσα στην οντολογική διερώτηση (έπίπεδο του ουσιώδους/Wesentlich) και στην όντική διερεύνηση, ανάμεσα δηλαδή στην έρώτηση περί του νοήματος του Είμαι και στις άπορίες σχετικά με μία άπομονωμένη όντική περιοχή με τό όνομα πολιτική.² Θά ισχυριστούμε, αντίθετα, ότι αυτή ή άποσιώπηση έκπηγάει από τήν περιφρονητική έκχώρηση του μοντέρνου πολιτικού στόν μεταφυσικό κλοιό πού όρίζεται από τή σχέση ύποκειμένου και άντικειμένου, σχέση ή όποία περιγράφεται από τόν Χάιντεγγερ ως άποκλειστικά κυριαρχική, μονοσήμαντα ύπολογιστική και ρυθμισμένη από μία άπεριοριστη «θέληση για δύναμη». Η έρμηνεία τής νεωτερικότητας στό πλαίσιο τής όμογενοποιητικής και ίσοπεδωτικής οντολογικής έρμηνευτικής ως «έποχή τής τεχνικής», άποτελεί τήν καταλληλότερη άφετηρία για τή δικαιολόγηση αυτής τής περιφρόνησης.

Δέν λησμονούμε ωστόσο ότι ή περιοριστική άναγωγή του μοντέρνου πολιτικού όρίζοντα στό μοτίβο τής σύγκρουσης για τήν «κυριαρχία πάνω στη γή»³ από όμοειδείς θελήσεις έξουσίας μπορεί να θεωρηθεί και ως πυρήνας μιās θεμελιακής κριτικής στην πολιτική νεωτερικότητα.⁴ Τό παράδοξο είναι ότι στόν Χάιντεγγερ αυτή ή λανθάνουσα ριζοσπαστικότητα ένδύεται άκριδώς τή μορφή τής άριστοκρατικής περιφρόνησης.

1. Για τό πώς έρμηνεύει ό ίδιος ό Χάιντεγγερ τή σκέψη του ανθρώπου ως Dasein και τή σχέση Dasein και Είμαι (Sein) βλ. *Επιστολή για τόν Άνθρωπισμό*, Έκδ. Ροές (μτφ: Γ. Ξηροπαίδης), 1987.

2. Έκκινώντας από τήν περίφημη οντολογική διαφορά Είμαι/όντος ό Χάιντεγγερ συχνότατα άρνείται να άποδράσει από αυτό πού άποκαλεί «Σκέψη του Είμαι» για να μην έκπέσει στη μεταφυσική θεωρητική φράση. Έτσι λ.χ. διαβεβαιώνει πώς δέν τόν ενδιαφέρει ή τεχνική αλλά ή ουσία (Wesen) τής τεχνικής, ή ουσία (Wesen) τής γλώσσας κ.ο.κ. Η ουσία βέβαια έδώ δέν μεταφράζει τήν παραδοσιακή μεταφυσική essentia αλλά αυτό τό πριν τής διάκρισης essential/existentia: τό ίδιο τό Είμαι στην ιστορική μορφαία «άπονομή» του.

3. Heidegger, *Vorträge und Aufsätze*, Pfullingen, 1954.

ή όποία συγκάλυπτεται από τή διάκριση ανάμεσα στό όντο-λογικά ούσιώδες και τό όντικά έπουσιώδες. Μέ άλλα λόγια, άν θά νομιμοποιούμασε νά μιλήσουμε γιά έναν χαιντεγκεριανό κριτικό λόγο τής πολιτικής, δέν μποροϋμε νά μίν μείνουμε στό γεγονός ότι αυτός σπανίως άσκειται «άπευθείας» στά πολιτικά φαινόμενα ενώ τίσ περισσότερες φορές ένθυλακώνεται στό γενικό «πρόγραμμα» όντολογικής άποδόμησης τών θεμελιών τής νεωτερικότητας. Αύτά τά θεμέλια (Grundes) πού παθιάζουν τόν Χαιντεγκερ δέν είναι, ώστόσο, πολιτικά. Η ούσία, das Wesen, τής πολιτικής δέν είναι πολιτική. Τούτη ή φράση θά μποροϋσε νά γραφτεί από τόν φιλόσοφο και ώστόσο δέν γραφτηκε. Γιατί;

Στή συνέχεια θά έπιχειρήσουμε νά άπαντήσουμε κριτικά sé αυτό τό έρώτημα.

Στά πέντε «ουσιώδη φαινόμενα» τής νεωτερικότητας τά όποία έπισημαίνει ό Χαιντεγκερ στην άρχή τής *Εποχής τής Κοσμοεικόνας* δέν φαίνεται νά υπάρχει χώρος γιά τίσ διεργασίες τής πολιτικής νεωτερικότητας. Δέν συναντοϋμε ρητή άναφορά στην συγκρότηση του μοντέρνου έθνικου κράτους, στίς πολιτικές έπαναστάσεις, στην δημοκρατία ή στίς άλλες τής δημόσιου χώρου και τήν άνάδυση τών σύγχρονων μορφών πολιτικής ύποκειμενικότητας. Τά ούσιώδη φαινόμενα κατά Χαιντεγκερ είναι ή σύγχρονη έπιστήμη (οί «μαθηματικοποιημένες έπιστήμες τής φύσης»), ή έκμηχανισμένη τεχνολογία, ή ένσωμάτωση τής τέχνης στίς έπικυρωτικές κατηγορίες τής αισθητικής, ή πολιτισμική και άξιολογική έρμηνεία τής ιστορίας και, τέλος, ή «στέρηση τών θεών» (Entgötterung), έννοια πού όπως διευκρινίζει ό φιλόσοφος δέν παρατέμπει sé ένα κάποιο τέλος τής θρησκευτικότητας αλλά, αντίθετα, άρχίζει από τή μετάπτωση τής σχέσης μέ τό θείο sé θρησκευτικό —κυρίως: χριστιανικό— βίωμα.

Ό σκοπός του Χαιντεγκερ, όπως δηλώνεται εύθαρσώς από τίσ πρώτες γραμμές του κεμένου, είναι νά βρει τό κοινό «μεταφυσικό θεμέλιο» όλων αυτών τών φαινομενικά άνεξάρτητων μεταξύ τους φαινομένων και νά τό κάνει «άξιερώτητο» (Fragwürdig).

Τό «μεταφυσικό θεμέλιο» έμπεριέχει δύο συνιστώσες, μία καθορισμένη αντίληψη του όντος (Aufassung des Seiendes) και μία έννοια τής αλήθειας (Begriff der Wahrheit). Ό στοχασμός τών ούσιωδών φαινομένων έπιχειρεί έτσι νά άποσαφηνίσει συγχρόνως τή γενική μοντέρνα αντίληψη του όντος και τήν έννοια τής αλήθειας πού άνταποκρίνεται sé αυτή τήν αντίληψη. Μέσα από τή συνάντηση τής σκέψης μέ τή διττή στιγμή τής μεταφυσικής θεμελίωσης προβάλλει ή άναγκαιότητα καθορισμού τής ούσίας (Wesen) τής νεωτερικότητας, ή όποία κυβερνά in secreto όλη τήν πλούσια φαινομενολογία μέ τήν όποία τήν περιγράφουν ό κοινός νοϋς ή οί κοινωνικές έπιστήμες.

Η κατά Χαιντεγκερ ούσία τής νεωτερικότητας δέν έγκειται άπλώς στην άπελευθέρωση του άνθρώπου (Befreiung des Menschen) από τά ποικίλα δεσμά τών προηγούμενων εποχών αλλά στό ότι γιά πρώτη φορά ό άνθρωπος έμφανίζεται στό προσκήνιο ως ύποκείμενο έναντι του κόσμου ως άντικείμενο.⁶

Πιό σημαντική, όμως, και από τή χειραφέτηση του άνθρώπου από «δεσμά» και από τή μετατροπή του sé «ύποκείμενο» είναι ή μοντέρνα αντίληψη τής όλότητας του όντος ως «άναπαράστασης», ή θεώρηση του κόσμου υπό τό πρίσμα τής Weltbild, τής κοσμοεικόνας/κοσμοαντίληψης. Ό κόσμος κατακτάται ως εικόνα (Bild), δηλαδή ως σχηματισμός άναπαράστασης μέ κριτήριο αλήθειας τή «βεβαιότητα» και άρα ή σχέση τών μοντέρνων μέ τόν κόσμο γίνεται διακύβευμα τών Weltanschauungen, τών «κοσμοθεωρήσεων». Ό άγώνας άνάμεσα στίς άνταγωνιστικές Weltanschauungen⁷ προκύπτει λοιπόν από τήν

ιστορική έπενέργεια του μεταφυσικού θεμελίου άφ' ενός στην συγχρονική διεργασία ύποκειμενοποίησης του άνθρώπου και άντικειμενοποίησης τής φύσης και άφ' έτέρου στό γεγονός πώς τούτη ή διεργασία όμολογεί sé μία νέα αλήθεια του Είναι ως «άναπαριστάνειν» (Vorstellen).

Μέ βάση αυτή τήν άνακάλυψη ό φιλόσοφος άναπτύσσει μία σειρά από έπιχειρήματα —άν έχει νόημα αυτή ή λέξη στό φρασεολογικό σύμπαν του Χαιντεγκερ— γιά τήν άποφασιστική σημασία τής καρτεσιανής στιγμής, τής ριζικής διαφορά «μοντέρνας» και «άρχαιας» αλήθειας του Είναι, τή νεωτερικότητα τής σύγχρονης scientia sé σχέση μέ τή μεσαιωνική και αρχαία γνώση... Δέν άξίζει ίσως νά προχωρήσουμε sé λεπτομερέστερη έξακρίβωση τών έπιχειρημάτων αυτών. Πρόκειται γιά τυπικά χαιντεγκεριανές έρμηνευτικές ύποθέσεις πού τίσ συναντοϋμε sé ένα πλήθος από κείμενα, στην *Επιστολή γιά τόν Άνθρωπισμό* (1946), στίς σημειώσεις μέ τόν τίτλο *Υπέρδωση τής μεταφυσικής*, γραμμένες ως επί τό πλείστον τά χρόνια του Παγκόσμιου Πολέμου, στους δύο τόμους γιά τόν Νίτσε (Nietzsche I και II), στό δοκίμιο γιά τήν ούσία τής τεχνικής, άκόμα και στά γραπτά πάνω στους Προσωκρατικούς και τόν Χαιντερλιν.

Προσπαθώντας νά έντοπίσουμε τά βασικά μοτίβα τής χαιντεγκεριανής θεμελιακής κριτικής στην πολιτική νεωτερικότητα, σχηματίζουμε κάποιες σαφείς έντυπώσεις. Τίσ καταγράφουμε λοιπόν τηλεγραφικά και σχηματοποιώντας:

1. Η ούσία τής «νεωτερικότητας» έγκειται στην εργαλειοποίηση του Είναι και του ίδιου του μοντέρνου άνθρώπου πού άκρωτηριάζεται ως ύποκείμενο τής παραγωγής. Αύτή ή τελευταία νοείται ταυτόχρονα ως οικονομική και διανοητική, παραγωγή ύλικών άντικειμένων και «σχηματισμών άναπαράστασης» ή άξιών. Ό όρθός λόγος (Vernunft) έμπεριέχει τό Vernehmen, μία ήγεμονιστική άξίωση κατάληψης-σύλληψης του όντος, ή όποία είναι ή άλλη όψη τής Catio όπου κυριαρχεί ή ύπολογιστική πράξη (reor: λογαριάζω, Rechnung: ύπολογισμός), ή λογιστικοποίηση του κόσμου.

Τά έτυμολογικά παίγνια του Χαιντεγκερ άναδεικνύουν έτσι ένα άποκλειστικά οικονομικό-εργαλειικό νόημα του Λόγου, τό όποιο δρώ και όταν ό Λόγος έχει τήν κλασική σημασία τής «όρθολογικής κατασκευής» άκριβών παραστάσεων γιά τόν κόσμο.

2. Ός εκ τούτου, ή χειραφετησιακή δυναμική τών μοντέρνων καιρών, τό αίτημα λ.χ. τής άυτονομίας του κοινωνικού άνθρώπου από τήν άυθεντία κάθε ιερής και κοσμικής άνεξέλεγκτης έξουσίας δέν είναι παρά ένας δόλος τών Weltanschauungen, τών κοσμοθεωρήσεων πού όλες τους μεταφράζουν τήν έκπτωση του κόσμου από άνοιγμα/δωρεά του Είναι (ή παιχνίδι και «έλεύθερο χρονικό πεδίο»: Zeit Spiel-Raum) sé άθυρμα του ύποκειμενισμού του res cogitans/volens και του άντικειμενισμού τών δεδομένων, τών data, τών στοιχείων ενός τεχνολογικού πολιτισμού.

4. Οί νιτσεικές και σμιτιανές καταβολές ενός τέτοιου τρόπου διάτύπωσης του πολιτικού έρωτήματος είναι προφανείς και δέν πρέπει νά ξενίζουν αυτούς πού γνωρίζουν τίσ πνευματικές συγγένειες του στοχαστή. Γιά τό κλίμα τών ιδεών πού συνδέει τούς νεονιτσεικούς τής Δεξιάς και τόν Χαιντεγκερ, βλ. Jeffrey Herf, *Reactionary Modernism (Technology, culture and politics in Weimar and Third Reich)*, Cambridge 1984, καθώς και τήν έξαιρετική μελέτη του Christian Graf von Krockow, *Die Entscheidung: Eine Untersuchung, über Ernst Junger, Carl Schmidt, Martin Heidegger*, Stuttgart 1960.

5. Heid, Holzwege, Die Zeit..., σ. 69-70.

6. Ό.π., σ. 81.

7. Ό Χαιντεγκερ κατά τόν προσφιλή του τρόπο δέν κατονομάζει ειδικότερα τίσ μοντέρνες «ίδεολογίες» αλλά στίς προσθήκες στο κείμενο άναφέρεται ρητώς στον άμερικανισμό και κάνει ύπαινιγμούς γιά τόν έθνικοσοσιαλισμό.

3. "Ολες οι κοσμοθεωρήσεις και ιδεολογίες επιχειρούν να συγκαλύψουν τό δόλο και τό λόγο της κυριαρχίας. Η κυριαρχία και η απεριόριστη θέληση εξουσίας (Wille zur Macht) αποτελούν τό κρυμμένο νόημα κάθε αγώνα, κάθε πολιτικής αντιδικίας, κάθε κοινωνικού-ιστορικού πράττειν.

Ο στοχασμός των θεμελίων της νεωτερικότητας αποκαλύπτει λοιπόν τόν εργαλειώδη, ύπολογιστικό και κυριαρχικό χαρακτήρα κάθε μοντέρνας πολιτικής θέλησης, άνεξαρτήτως άν αυτή στηρίζεται στο δίκαιο ή εφαρμόζει τό άδικο (στήν εκάστοτε περίπτωση), άν είναι ή αποκάλυψη ισχύς του κυρίου ή άποτελεσμα άδυναμίας του υπερεξούσιου. Για τόν Χάιντεγκερ είναι προφανές πώς δέν ύφίσταται πολιτική έξοδος από τή διαλεκτική κυρίου και δούλου, κυριαρχου και κυριαρχουμένου.⁸

Τό θεωρητικό πλαίσιο όλων αυτών διαφαίνεται έναργέστερα στην άνάλυση του μηδενισμού ως βασικού «κινήματος» της δυτικής ιστορίας. Η άνάλυση αυτή άποτελεί, εκτός των άλλων, και τόν πυρήνα ενός κειμένου του 1955, γραμμένου προς τιμή του Έρνοστ Γιούνγκερ.⁹ Έδώ ο Χάιντεγκερ επιτίθεται ευθέως στη διάζευξη ορθολογισμός/άνορθολογισμός άναζητώντας τήν «προβληματικότητα της θέσης του μεταφυσικού άνθρώπου» και τόν τόπο (ort) της εκπλήρωσης της «μοντέρνας» μεταφυσικής. Ο Χάμπερμας θά έβρισκε σέ τούτο τό κείμενο τόν ιδεατό τύπο αυτού που άπορρίπτει: μιά έρμηνεία της μεταφυσικής ως ιστορικής αλήθειας με βάση τήν περιγραφή των τύπων της ύποκειμενικότητας.

Η κεντρική θέση του Χάιντεγκερ είναι πώς δέν πρέπει νά έμμένει κανείς στην «ύπερβαση του μηδενισμού» — με τήν άναδίπλωση λ.χ. σέ προμοντέρνες ιδέες και συντηρητικές ταυτότητες, παραδόσεις κ.ο.κ. — αλλά νά παραμένει στοχαζόμενος στον τόπο της «ουσίας» του μηδενισμού. Ποιός είναι αυτός ο τόπος; Η ίδια ή έποχή της τεχνικής, όπου τό Είναι και ο άνθρωπος μηδενίζονται άμοιβαία στην καθολική άνάπτυξη της θέλησης για έξουσία (Wille zur Macht).

Ο μηδενισμός με τή σύγχρονη έννοια είναι ή μοίρα των «μεταφυσικών άναπαραστάσεων του όντος», ή μοίρα δηλαδή της δυτικής άνθρωπότητας και των ιστορικών μορφών που λαμβάνει ή πλανητική της κυριαρχία. Έτσι στην εκδίπλωση του μηδενισμού της γενικευμένης και ολοκληρωτικής «θέλησης για έξουσία» σβήνουν οι διακρίσεις άνάμεσα σέ πολιτικά καθεστώτα, κοινωνικούς θεσμούς, πολιτισμικές ιδιοσυστάσεις.

Στά συμπραζόμενα αυτής της σκέψης, ο «άμερικανισμός», ο μπολσεβικισμός, ο έθνικοσοσιαλισμός ένοποιούνται μεταφυσικά από τήν ουσία της μοντέρνας τεχνικής, τόν έπιστημονισμό και τή νέα αλήθεια του Είναι ως θέληση για έξουσία με ύποκειμενο άλλοτε μιά τάξη, άλλοτε μιά φυλή ή έναν βιολογικό τύπο και άλλοτε μιά «φιγούρα άνθρώπου». Άτομικισμός και κολεκτιβισμός δέν άποτελούν παρά δύο όμοιεις μορφές ύποκειμενισμού, με τή διαφορά ότι ή πρώτη εκκινεί από τό ύποκειμενο ως «έγωικότητα», ενώ ή δεύτερη από ένα συλλογικό ή κοινωνικό ύποκειμενο.¹⁰

Είναι φανερό ότι ή ριζική όντολογία αισθάνεται εύτυχής νά μιλά για τήν ιστορία ως ιστορικότητα, μοίρα και πεπρωμένο (Geschick), για τις μεταφυσικές άναπαραστάσεις του όντος μέσα στις όποιες δέν χωρεί άμφιβολία ότι ο Χάιντεγκερ τοποθετεί τήν ίδια τήν ιδέα της αντιπροσώπευσης, της πολιτικής μεσολάβησης, της πολιτικής θέλησης.

Η διαφορά του Χάιντεγκερ από τόν νεονιτσεικό Γιούνγκερ είναι ή έξής: δέν πιστεύει στην άξια μιάς περιγραφικής προσέγγισης του μηδενισμού — σέ μιά «τοπογραφία» του όπως λέει — ούτε στην «μεταξίωση όλων των άξιών». Δέν θέλει νά βάλλει τόν Έπεράνθρωπο ή τόν στρατιώτη Έργάτη — τήν έμβληματική μορφή του τεχνολογικού μοντερνισμού κατά Γιούν-

γκερ — στη θέση του θρυμματισμένου ύποκειμένου της μεταφυσικής. Και αυτό γιατί ο Χάιντεγκερ δέν θεωρεί ως «ύπερβαση της μεταφυσικής» τήν ύποκατάσταση του έγωιστικού ύποκειμενισμού από έναν συλλογικό ταξικό, φυλετικό ή τεχνοκρατικό/έπιχειρησιακό ύποκειμενισμό. Η εμφάνιση μάλιστα τέτοιων τύπων συλλογικής ύποκειμενικότητας (που περιγράφηκαν από τόσο διαφορετικούς συγγραφείς όπως ο Μάρξ, ο Νίτσε ή ο Ε. Γιούνγκερ) σημαίνει ότι ή μεταφυσική φτάνει στην αιχμή, στο όριο και συγχρόνως στο άπόγειο της ιστορικής κατίσχυσης της.

Σέ ένα τέτοιο πλαίσιο δέν έχει κανένα νόημα ή πρακτική (πολιτική και ιδεολογική) αντίθεση στον ολοκληρωτισμό ή ακόμα και στον ίδιο τόν πόλεμο, έφόσον αυτοί δέν άποτελούν παρά συμβάντα «της μεταφυσικής», άκραίους τρόπους κατανάλωσης του όντος από τήν παραληρηματική και ίμπεριαλιστική ύποκειμενικότητα που ο Ρενέ Ντεκάρτ, άνυποψίαστος, καθίδρυε φιλοσοφικά με εκείνο τό περίφημο Cogito. Αυτό που άπομένει είναι ή παραίτηση από τόν φαύλο κύκλο της θέλησης για έξουσία μέσα από τήν άναζήτηση του τόπου και των θεμελίων της μεταφυσικής μας κατάστασης (στη γλώσσα λ.χ.) ώστε νά προετοιμαστεί τό έδαφος για μιά «άλλη κατοίκηση των θνητών επί της γης».

Η ριζική άποδόμηση των μεταφυσικών άναπαραστάσεων του όντος καταλήγει λοιπόν στην όντολογική άδιακρισία, στην έλλειψη κάθε σκέψης της αλήθειας ως κοινωνικοϊστορικού διακυβέματος. Στη θέση της κοινωνικά και ιστορικά κατασκευασμένης αλήθειας των αξιώσεων κυριαρχίας βλέπουμε τό «νόμο του Είναι» και τή μεταφυσικοποίηση των επί μέρους θελήσεων έξουσίας.

Η διαφοροποίηση της χάιντεγκεριανής φράσης από τή συντηρητική φρασεολογία περί άποκατάστασης ενός αυστηρά ιεραρχικού κοινωνικού κόσμου ή μιάς προ- και αντί- μοντέρνας Gemeinschaft (κοινότητας) δέν οδηγεί σέ έναν εκκοσμικευμένο τόπο κριτικής όντολογίας της νεωτερικότητας αλλά στον έξοβελισμό κάθε κριτικής διάστασης από τή «σκέψη του Είναι». Και έντούτοις ή μή διατυπωμένη πρόταση: ή ουσία του πολιτικού δέν είναι πολιτική ένδέχεται νά περικλείει μιά παράδοξη χρησιμότητα για μιά σύγχρονη σκέψη της πολιτικής νεωτερικότητας. Αν λ.χ. με τή λέξη πολιτική έννοήσουμε τήν τεχνοκρατική διαχείριση των ποικίλων έξουσιών επί του κοινωνικού σώματος — με φορείς όχι μόνο τήν κρατική έξουσία αλλά και τά media, τις έπιχειρήσεις κλπ. — τότε τό πολιτικό ως έπινοητικό πεδίο συμβολικών τάξεων και θεσμικών τόπων, ως δεοντολογική «άπόσταση» μέσα στην έμμένεια των τεχνολογιών της κυριαρχίας μπορεί νά συγκρατήσει κάτι σημαντικό από τό νόημα της πολιτικής νεωτερικότητας. Με αυτή τήν έννοια ο σύγχρονος τόπος του πολιτικού ίσως νά μήν είναι «ή»

8. Heidegger, "überwindung der Metaphysik" στο *Vorträge und Aufsätze* (δ.π.) (XXIV): «Ο αγώνας άνάμεσα σέ αυτούς που είναι στην έξουσία και εκείνους που θέλουν νά τήν καταλάβουν: και στις δύο πλευρές δίνεται μάχη για τήν ισχύ. Η ισχύς είναι παντού ο καθοριστικός παράγων. Μέσω αυτού του αγώνα για τήν ισχύ, τό Είναι της Ίσχύος τίθεται και από τις δύο πλευρές στο είναι της άπόλυτης κυριαρχίας του [...]».

9. Άρχικός τίτλος *Über "die Linie"* (Περί "της Γραμμής") — ο Γιούνγκερ όμιλούσε για μιά γραμμή του μηδενισμού προς ύπερβαση — αλλά τελικά δημοσιεύθηκε με τόν τίτλο *Zur Seinsfrage* (Περί της έρώτησης του Είναι). Οι παραπομπές θά είναι στη γαλλική άπόδοση του Gerard Granel στο *Questions I*, Gallimard, 1968.

10. Τά ίδια μοτίβα επανέρχονται στην *Έπιστολή για τόν Άνθρωπισμό* (δ.π., σ. 113-115), όπου άποδομείται επίσης ένα άλλο δίπολο: ο «έθνικισμός» και ο «διεθνισμός».

πολιτική. Αυτό, όμως, δέν σημαίνει περιφρόνηση τής πολιτικής νεωτερικότητας καί υποκατάσταση τής πολιτικής μέριμνας από τόν αισθητικό νεοδιταλισμό ή τόν πραγματιστικό κομφορμισμό (μεταμοντέρνες «συνταγές»).

Ἡ μηδενιστική — μέ τήν ἔννοια τοῦ «ἀντιδραστικοῦ μηδενισμοῦ» ὅπως ὀρίζει ὁ Νίτσε — ὑπέρβαση εἶναι ἡ τηλεκρατία, ὁ ἀγοραῖος λαϊκισμός, ἡ πολιτική show business, ἡ πολιτική «ἐπιχείρηση δημοσίων σχέσεων», ὁ ἀνορθολογικός τριμπλισμός, ὁ δημαγωγικός ἔθνικισμός τῶν ἑλίτ ἢ τῶν μαζῶν, ἡ ἀποϊστοριοποίηση τής πολιτικῆς. Ἀντίθετα, τό αἶτημα ἐνός ριζικοῦ ἐκκοσμηκευτικοῦ μετασχηματισμοῦ τής πολιτικῆς νεωτερικότητας καθορίζεται ἀπό τήν προσπάθεια θεωρητικῆς καί πραξιακῆς (ἀνα)σύστασης τοῦ πολιτικοῦ νοήματος, τοῦ νοήματος τής δημοκρατίας.

Ἡ διάσταση, ὅμως, αὐτή προϋποθέτει τήν προσχώρηση στόν ὀρίζοντα τής ἔλλογης πολιτικῆς θέλησης ἀτόμων καί κοινοτήτων γιά τόν αὐτοκαθορισμό τής δημόσιας ὑπαρξῆς τους, πράγμα ἐντελῶς ξένο πρὸς τοὺς ὀρίζοντες τής χαιντεγγερμανῆς ὀντολογίας.

Ἡ παραχώρηση τοῦ πολιτικοῦ στίς τεχνολογίες μιάς δεσποτικῆς ἢ soft κυριαρχίας καί στήν «αἰώνια ἐπιαναφορά τοῦ ἰδίου» (ἐξουσία, τεχνική, μεταφυσική, ὑπολογιστικότητα κ.ο.κ.) δέν ἀφήνει περιθώρια παρά γιά τή δόλια μελαγχολία τῶν μεταμοντέρνων ἀποκαλυπτικῶν ἢ γιά τίς εὐθυμες καί κυνικές παραιτήσεις τῶν πραγματιστῶν.

Τα βιβλία της «γνώσης»

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΟΝΤΕΣΚΙΕ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

Εἰσαγωγή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Μετάφραση: ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

47 ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 47

ΜΟΝΤΕΣΚΙΕ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

Εἰσαγωγή
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

Μετάφραση
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΝΔΥΛΗΣ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»

Μετά τὰ θεμελιώδη πολιτικά ἔργα τοῦ Χόμπερ καί τοῦ Λόκ ἢ «Φιλοσοφική καί Πολιτική Βιβλιοθήκη», μέ ἰδιαίτερη ὑπερηφάνεια, παρουσιάζει γιά πρώτη φορά στήν ἑλληνική γλώσσα τή μνημειώδη πραγματεία τοῦ Μοντεσκιέ, τῆς ὁποίας ἡ σημασία ἐκτείνεται ταυτόχρονα σέ πολλά ἐπίπεδα.

εκδόσεις «γνώση»

Ἰπποκράτους 31, 106 80 Αθήνα - Τηλ. 36 20 941, 36 21 194 Fax 3605910

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ 15